

Monumentnummer*: 516456

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 05 maart 2001
Kadaster deel/nr 82916/2

Woonplaats*	Gemeente*	Provincie*					
Leeuwarden	Leeuwarden	Fryslân					
Straat*	Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Haniasteeg	51			8911 BX	Leeuwarden		
Haniasteeg	53			8911 BX	Leeuwarden		
Haniasteeg	55			8911 BX	Leeuwarden		
Haniasteeg	57			8911 BX	Leeuwarden		
Haniasteeg	59			8911 BX	Leeuwarden		
Haniasteeg	61			8911 BX	Leeuwarden		
Ipe Brouwerssteeg	2			8911 BZ	Leeuwarden		
Ipe Brouwerssteeg	4			8911 BZ	Leeuwarden		
Ipe Brouwerssteeg	6			8911 BZ	Leeuwarden		
Ipe Brouwerssteeg	8			8911 BZ	Leeuwarden		
Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding		Grondperceel		
Leeuwarden	B				5238		

Omschrijving**

Inleiding

OORSPRONKELIJKE STADSARMHUIS, in 1879/'81 gebouwd naar ontwerp van stadsbouwmeester Thomas Romein met assistentie van zijn adjunct J.E.G. Noordendorp in een ingetogen neo-classicistische stijl, in 1985 verbouwd voor woon- en werkbestemming op tijdelijke basis.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

De ruime plaats in het binnenterrein tussen Ruiterskwartier en Nieuwestad was in de zeventiende eeuw tuin van het Martenahuis aan de Nieuwestad met nagenoeg gesloten bebouwing van kleine huizen aan de Hania- en Ype Brouwerssteeg. In 1685 werd de tuin op initiatief van de provincie deels volgebouwd met een werkplaats voor de nieuw gestichte lakenfabriek. Binnen vijf jaar mislukte dit initiatief tot grootschalige nijverheid en werden de gebouwen herbestemd tot Lands Ammunitie-, Geweer- en Rusthuis. Na enige verbouwingen is het complex als kazerne in gebruik gekomen, maar na de bouw van een nieuwe kazerne op de Amelandsdwinger in 1826/'30 kon het gebouw weer worden ontruimd. Het Armbestuur verzocht vervolgens aan de Raad om het te bestemmen tot 'inrichting ten nutte der algemene armen' en in 1831 werd het gebouw verbouwd en ingericht voor bejaarde armen en verlaten kinderen. Dit Armhuis is verschillende malen verbouwd en vergroot. In 1879 kon een nabijgelegen wagenhuis en een nog onbebouwd stuk Martenatuin gekocht worden, de Raad besloot tot algehele vernieuwing van het Armhuis en nog in hetzelfde jaar kon het werk aanbesteed worden. Na vele, vooral inwendige verbouwingen, waarbij zaalvertrekken in kamers opgedeeld zijn is het tot 1974 in gebruik gebleven als Stadsverzorgingshuis. Na wat tijdelijke, marginale gebruiksfuncties is het in 1985 is het op low budget-basis verbouwd tot woonappartementen en kleinschalige bedrijfsruimten.

Omschrijving

EXTERIEUR: Carrévormig gebouw met binnentuin op een nagenoeg vierkante plattegrond van ongeveer 42 bij 42 meter en twee bouwlagen onder een flauw hellende, afgeknotte en afgelijste schildkap. Het gebouw richt zich met twee vrijstaande, de rooilijn volgende gevels naar Hania- en Ype Brouwerssteeg zonder stoepen. De gevel van de Haniasteeg is in kruisverband gemetseld van bruine baksteen, de grotendeels ingebouwde zijgevels deels van Friese geeltjes en de overige buiten- en binnengevels van lichte grauwbriene baksteen. Aan de Haniasteeg is de gevel geopend met een regelmatig, maar niet symmetrisch ritme van twaalf, aan de Ype Brouwerssteeg van veertien samengestelde en grote vensters. De segmentvormig gesloten en van ontlastingsbogen voorziene ramen van dubbele breedte bezitten forse middenstijlen en zesruitsvensters. Boven de minder zwaar uitgevoerde kalven vierruits bovenlichten die vrijwel alle nog de ruitvormige inzet van kleine roeden bij de kruising bezitten. Aan de Haniasteeg in het midden een oorspronkelijke ingang met bovenlicht en (vernieuwde) dubbele deur, aan de noordzijde muurnis doorbroken met nieuw aangebrachte toegang en voor de zuidelijke, overdekte steeg de oorspronkelijke smalle deur met bovenlicht. Aan de Ype Brouwerssteeg zijn enkele paren zesruitsvensters op de bovenlichten na dichtgezet tot ondiepe nissen. De deels ingebouwde noord- en zuidgevel naar de stegen toe en op de verdieping geopend met soorgelijke vensters en enkele deuropeningen. De vensters, gericht naar de binnentuin zijn van dezelfde vorm en op vergelijkbare wijze in de gevels gezet, maar er zijn aan de binnenzijde meer enkele of dubbele deurtraveeën. Alle vensters en nissen van de buitengevels bezitten onderdorpels van hardsteen; die van de binnengevels zijn van hout. Zo bezitten de buitengevels wel, die aan de binnentuin geen spatlijsten. Boven de ontlastingen van alle vensters zijn rozetvormige muurankers aangebracht. In de zuidelijke binnengevel de stichtingssteen: 'De eerste steen is gelegd op de 23 maart 1880 door den heer Mr. W.J. van Welderen baron Rengers burgemeester van Leeuwarden'. De gevels worden afgesloten met een geprofileerde kroonlijst met gootlijst. De grotendeels ingebouwde zijgevels bezitten enige kleine uitbouwsels met ingangen bij open en overdekte stegen. De grootste uitbouw is aan de oostelijke vleugel aan de binnentuinzijde aangebracht, een element in de omvang en vorm van de vleugels zelve. Op de oostelijke en zuidelijke dakschilden aan de binnentuin staan brede dakkajuiten, op enige ondergeschikte onderdelen na de enige aanzienlijke wijzigingen van het oorspronkelijk uiterlijk.

INTERIEUR: De inwendige verkeerstructuur - de voor het grote, carrévormige gasthuis kenmerkende brede gangen (noord en zuid aan de buitengevels; west en oost aan het binnenterrein) en trappen met deels gesneden trappalen - is nog oorspronkelijk, maar de indeling van de woonruimten, met onder meer nog oorspronkelijke schoorsteenmantels, is al enkele malen gewijzigd. Hier en daar zijn

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

oorspronkelijke sporen te vinden, doch die hebben geen samenhang van betekenis meer. Wel is de oorspronkelijke kapconstructie nog aanwezig, die aan de binnenplein-zijde aan twee zijden met brede kajuiten is doorbroken.

WAARDERING:

Armhuis, thans in gebruik als gebouw met woonappartementen en werkateliers van algemeen cultuur- en sociaalhistorisch, stedenbouwkundig en architectuurhistorisch belang:

- vanwege de mededeelzaamheid van het gebouw over de door de lokale overheid bedreven filantropie;
- omdat het carrevormige gebouw met zijn verstopte ligging in het stadsweefsel zich laat kennen als een groot verzorgingshuis voor de armsten;
- vanwege de stijlzuiverheid in een ingetogen, maar niet armoedig neo-classicisme van het goeddeels gave exterieur en de kenmerkende carrévorm met nog bestaande inwendige verkeersstructuur met een aantal oorspronkelijke onderdelen; - vanwege de opmerkelijke plaats die het inneemt in het oeuvre van stadsarchitect Thomas Romein.

Hoofdcategorie

Cultuur, gezondheid en wetenschap

Subcategorie

Sociale zorg, liefdadigheid

Functie

Armenhuis